

Lucie FUČÍKOVÁ, *Sirotčí agenda a péče o sirotky v Prácheňském kraji v 18. století*, České Budějovice 2010 (= diplomová práce Ústavu archivnictví a pomocných věd historických Filozofické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích), 75 s. + XIII s. obrazových příloh.

Posudek vedoucího diplomové práce

Dějiny českých měst v 18. století představují prakticky nepovšimnuté pole historického výzkumu. Toto konstatování platí nejen pro velká urbánní sídla, ale rovněž pro malá venkovská města a městečka, jež tvořila většinu české předmoderní urbánní sítě. Lucie Fučíková se na (malo-)městskou společnost pokusila podívat optikou jednoho z typů písemností, jež produkovaly tehdejší městské kanceláře – šlo o písemnosti související s péčí o sirotky a se správou jejich majetku. Přestože této problematice na příkladě předbělohorských měst věnuje nověji pozornost mladá olomoucká historička Pavla Slavičková a okrajově i někteří další autoři (existující literaturu shrnuje *Úvod* na s. 5-7), jde o spíše opomíjenou tematiku, jež však může napovědět mnohé o problematice městské správy, skladbě vedených písemností, složení městské společnosti a samozřejmě i o jedné její složce, tedy nedospělých osiřelých osobách mužského i ženského pohlaví. Geografickým horizontem výzkumu sl. Fučíkové se stala některá vrchnostenská města a městečka bývalého Prácheňského kraje, jejichž pozůstalost je umožněna ve Státních okresních archivech se sídly v Prachaticích a Strakonících; konkrétně šlo o Bavorov, Lhenice, Netolice, Volary a Záblatí.

Analýze různých typů písemností vzniklých v souvislosti se sirotčí agendou vykonávanou městskými radami předdeslala diplomantka výklad o právních souvislostech existence sirotků. V kompilativně pojatém textu se nejprve zabývala postavením sirotků v českém právu – jde ale o poněkud zavádějící název, neboť předmoderní společnost nic takového neznala, a autorka tak logicky musela zůstat ve sféře práva městského. Ze středověkého, v podstatě partikulárního městského práva se stručně zmínila o situaci v Brně, jež je zásluhou cenných analýz a edic Miroslava Flodra zpracována jednoznačně nejpodrobněji. Stranou výzkumu ale zůstaly další oblasti, jež sice tak podrobně zpracovány nejsou, literatura jim přesto pozornost věnovala (např. tzv. norimberské právo, jihlavské právo, Litoměřický *Extrakt*). Po stručném exkurzu zasvěceném nepřijatému pokusu Brikcího z Licka se podrobněji zabývala postavením sirotků ve sbírce Pavla Kristiána z Koldína, tedy tematice, k níž se již s různou mírou podrobnosti vyjádřily Michaela Hrubá nebo nověji zmiňovaná Pavla Slavičková.

Na tuto kompilativní a jistě ne zcela úplnou pasáž posléze sl. Fučíková navázala výkladem o postavení sirotků v českých městech. V kapitole s tímto názvem již zavedla čtenáře do jimi studovaných měst a v nezbytné stručnosti představila jejich historický vývoj. Následně obrátila pozornost k patrně jedinému prameni vrchnostenské provenience, jíž byla instrukce pro sirotčího písaře panství Netolice z roku 1707, jež se snažila regulovat sirotčí agendu na tehdejších eggenberských panstvích. V poslední části této kapitoly se již věnovala sociální každodennosti sirotků, když se zabývala vymezením sirotků, způsobům ukončení tohoto statusu, jejich výchově, geografické a sociální mobilitě i peripetiím správy sirotčího majetku. Poznátky získané z literatury dokázala kombinovat s výpovědní hodnotou studovaných pramenů.

Následné tři kapitoly již byly tematicky uspořádány podle typů studovaných písemností – postupně šlo o sirotčí knihy, sirotčí účty a sirotčí tabely. V případě sirotčích knih dochovaných ve čtyřech ze zkoumaných lokalit si diplomantka všimla především jejich obsahové struktury a písařů. Z jejich analýzy vyplynulo, že sirotčí knihy, do nichž se zapisovaly záznamy týkající se majetku zemřelých osob a jeho rozdělení mezi pozůstalé, měly několik podob – šlo o knihu inventářů, knihu kontraktů či knihu smíšenou, v níž se vyskytovaly inventáře i zápisy o prodeji sirotčího majetku. Další zkoumanou písemností byly sirotčí účty, jež byly vedeny vždy pro každý kalendářní rok a obsahovaly údaje o příjmu a vydání sirotčích peněz, ale nezřídka i o sirotcích samotných. Diplomantka si opět všimla formy a způsobů vedení i písařů a jazyka těchto písemností, z nichž se postupně s blížícím se koncem 18. století vyvinuly jakési předmoderní „formuláře“ s předem „nalinkovanými“ kolonkami. Posledním třetím pramenem souvisejícím se sirotčí agendou představovaly sirotčí tabely, které v podstatě jednotnou formou zaznamenávaly údaje o sociální a geografické mobilitě sirotků. Kromě cenné analýzy formálních znaků, zejména kolonek samotných tabel, se tentokrát diplomantka pokusila využít výpovědní hodnotu pramene. Snažila se tak zjistit početní zastoupení sirotků ve společnosti zkoumaných měst, jejich věkovou strukturu, způsob obživy či místo služby. Tyto údaje by bylo možné doplnit ještě podrobnější analýzou geografické i sociální mobility – do jakých míst odcházeli sirotci do služby, v jaké vzdálenosti od města/městečka sloužili, do jakých sociálních vrstev se provdávaly osiřelé ženy atd.

Diplomová práce Lucie Fučíkové představuje zajímavý příspěvek k opomíjeného tématu stále jen málo probádaného období českých dějin. Přednostně se věnuje zkoumaným pramenům a jejich popisu. Analýze jejich výpovědní hodnoty bylo naopak věnováno méně pozornosti. Předkládanou kvalifikační práci doporučuji k obhajobě a hodnotím ji již jako **velmi dobrou**.

Jindřichův Hradec, 24. srpna 2010

Doc. PhDr. Josef Hrdlička, Ph.D.